

Sisäisen tarkastajan työnkuva muuttumassa automaation kehityksen myötä

Työtehtävien automatisointi lisääntyy kiihtyvällä vauhdilla kaikkialla maailmassa. Keskusteluun automaatiosta liitetään yleensä erilaiset robotiikkaohjelmistot sekä tietojärjestelmien ja tekoälyn kehitys. Julkisessa keskustelussa automaatio luetaan usein jollakin tavalla koneoppimisen ja tekoälyn alle, vaikka iso osa hyödynnettävästä perusautomaatiosta ei ole vielä tekoälyä tai koneoppimista.

- Ohjelmistorobotiikalla tarkoitetaan ohjelmaa, joka käyttää muita ohjelmia, joita kutsutaan ohjelmistoroboteiksi. Käsitteestä käytetään englanninkielistä käsitettä Robotic Process Automation (RPA). Ohjelmistorobotiikalla hoidetaan transaktiopohjaisten töiden automatisointia.
- Koneoppiminen käyttää erilaisia datasta oppivia algoritmeja ja tekniikoita soveltamaan tekoälyä tarkkaan määritellyissä yksittäisissä tehtävissä. Käsitteestä käytetään englanninkielistä käsitettä Machine Learning (ML). Sitä hyödynnetään yleisesti päättelyä vaativissa tehtävissä.
- Tekoäly on laajempi käsite kuin koneoppiminen, joka on yksi tekoälyn osa-alue. Tekoälyllä tarkoitetaan tietokoneohjelmistoa, jossa on ihmiseen verrattavaa älykkyyttä joissain tehtävissä. Käsitteestä käytetään englanninkielistä käsitettä Artificial Intelligence (AI).

Automaation kehityksen mahdollistajat ja vaikutukset työtehtäviin

Automaation nopean kehittymisen mahdollistaa eksponentiaalisesti kasvanut valtava tiedon määrä, joka tulee kasvamaan entisestään ajan myötä. Samalla tietojärjestelmien laskentateho on kasvanut, kun erilaiset skaalautuvat laskenta-alustat ja pilvipalvelut ovat saatavilla edullisesti.

Tiedotusvälineissä on ollut esillä konsulttiyhtiö McKinseyn Suomea koskeva raportti, jonka mukaan tekoälyn kehityksen myötä noin 15 % työpaikoista häviää vuoteen 2030 mennessä. Samalla työn luonne muuttuu huomattavasti tätä suuremmassa osassa tehtäviä. Siten yhteiskuntamme on varauduttava kouluttamaan suomalaista työvoimaa uudestaan. Vastaavasti tekoälyn edistyksellinen soveltaminen mahdollistaa monia kokonaan uudenlaisia ammatteja.

Tekoälyn nähdään vievän töitä myös korkeasti koulutetuilta, kuten esimerkiksi juristeilta, lääkäreiltä ja pankeissa asiantuntijatoissa olevilta eli on syytä huomata, että transaktiopohjaisten rutiinitöiden vähenemisestä ja korvaamisesta automaatiolla ei ole pelkästään kyse.

Voiko robotti korvata sisäisen tarkastajan?

Tietojärjestelmätarkastus on jo pitkään ollut keskeisessä roolissa pankkien ja vakuutusyhtiöiden sekä listattujen yhtiöiden ja julkishallinnon organisaatioiden tarkastustyössä. Monet sisäiset tarkastajat ovatkin kehittäneet osaamistaan nimenomaan tietojärjestelmätarkastuksen alueella suorittamalla alan sertifiointitutkintoja.

Lisäksi kyseisten organisaatioiden tilintarkastuksiin kuuluu lähes poikkeuksetta tietojärjestelmien tarkastustoimenpiteitä osana tilikauden aikaista taloushallinnon prosessien tarkastamista. Taloushallinnon tietojärjestelmien kontrollien luotettavuus vaikuttaa tilinpäätöstarkastuksessa käytettävien tositeotosten suuruuteen.

Perusautomaatiikan kehittyminen, kuten esimerkiksi erilaiset tiliöintiautomaatiikat ohjelmiston sisällä, järjestelmäintegraatiot eli liittymät ohjelmistojen välillä tai ohjelmistorobottiikan aiempaa laajamittaisempi soveltaminen transaktiopohjaisten töiden tekemisessä, ei vielä yksin sanottavammin muuta tarkastusammattilaisten työkuva.

Perinteisen automaation kehittyminen älykkään automaation suuntaan on sen sijaan pitkällä aikavälillä merkisempää myös tarkastusammattilaisten työnkuvien muutostarpeelle. Koneoppimisen ja laajemmin tekoälyn yhdistäminen ohjelmistorobottiikkaan antaa mahdollisuuden toteuttaa päättelykykyä vaativia työtehtäviä ohjelmistoroboteilla, kun päättelytyö tehdään tekoälyä hyödyntäen ohjelmistorobottien hoitaessa toteutuksen.

Eryteisesti huomion arvoista on, että jo tällä hetkellä tekoälyn eri sovellukset tehostavat ja korvaavat asiantuntijatyötä myös tarkastusalalla. Parhaiten ”turvassa” teknologian kehitykseltä ovat sellaisen asiantuntijatyön muodot, jotka perustuvat vaativaan, soveltavaan ja erikoistuneeseen osaamiseen sekä ihmisten väliseen vuorovaikutukseen.

Tällä hetkellä käytössä olevista sovelluksista voidaan mainita järjestelmäliitännäisten talous- ja kirjanpitorikosten havaitsemiseen ja ennustamiseen kehitetyt tekoälysovellukset sekä tekoälysovellus, joka tarkastaa esimerkiksi luottolaitosten lainakantoja ja arvioi ne myös ulkoisten dokumenttien ja raporttien perusteella.

Tekoälysovellusten kehittyessä entisestään erilaisten tarkastussovellusten määrää ja sovelluskohteita on vaikea ennustaa. Joka tapauksessa tekoälysovellutuksen lisääntyessä ja arkipäiväistyessä näiden sovellusten päättelyketjun avoimuus ja ymmärrettävyys sekä dokumentoinnin tärkeys nousevat keskiöön.

Tarkastustoimintaa koordinoivien henkilöiden on kyettävä turvaamaan eri osapuolten oikeusturvan kannalta keskeiset tekijät ja selvitettävä tekoälysovelluksen tekemät oletukset, päättelyketjut ja lähtökohdat eli miten ohjelmisto on päätenyt ehdottamaan tiettyä ratkaisua.

Tarkastusammattilaisten mahdollisuudet vaikuttaa organisaatiokulttuuriin

Organisaatioiden on mahdollista rakentaa kulttuurinsa ja toimintatapansa vastuullisesti siten, että menestystä mitataan dataohjautuvasti ilman päätöksenteon läpinäkyvyyden menettämistä. Tiedon jakaminen eri yksiköiden kesken hyödyttää koko organisaatiota ja sen eri sidosryhmiä, jos osaamisen laaja-alaisuudesta, tietostrategian laadinnasta sekä tekoälyn eettisistä periaatteista on johdon toimesta huolehdittu.

Sisäisillä tarkastajilla on mahdollisuus suorittamissaan tarkastus- ja konsultointitoimeksiannoissa korostaa tekoälyn vastuulliseen kehittämiseen liittyviä periaatteita, kuten henkilöstön kouluttamisen tärkeyttä ja tekoälysovellusten perusteellista testausta ennen niiden käyttöönottoa.

Kristian Kyllönen
Hallituksen puheenjohtaja, **Provada AMK Accounting Ltd Oy**
Syyntässä toimikunnan jäsen, **Sisäiset tarkastajat Ry**